

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ A LA RAMBLA, 118, CARRER
DE PORTAFERRISSA, 1-3

CIUTAT VELLA, BARCELONA.

(Codi Servei d'Arqueologia de l'Ajuntament de Barcelona: 135/17)

Dates de la intervenció / Expedient DGPC:

Del 6 al 17 de novembre de 2017 / 21075

De l'11 al 15 de desembre 2017 / 21230

Arqueòloga Directora de la intervenció:

MARTA NOLLA ENFEDAQUE

Mataró, 14 de desembre de 2017

ÍNDEX.

1. FITXA TÈCNICA	1
2. INTRODUCCIÓ	2
3. MARC GEOGRÀFIC	3
4. ANTECEDENTS HISTÒRICS I ARQUEOLÒGICS	8
5. METODOLOGIA	15
6. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS	16
7 CONCLUSIONS	17
8. BIBLIOGRAFIA	18
9. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA	20
9.1DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA	20
9.2. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA	23
10. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC	

1. FITXA TÈCNICA

NOM DE LA INTERVENCIÓ	La Rambla, 118 / carrer de la Portaferrissa, 1-3
UBICACIÓ	Barri Gòtic, Districte de Ciutat Vella Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ETRS89 (UB/ICC)	X: 430746.3m Y:4581638.6m Z: 10.86 m.s.n.m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i/o excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	Del 11 de desembre al 13 de desembre del 2017
PROMOTOR	Agència Catalana del Patrimoni Cultural
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Marta Nolla Enfedaque

2. INTRODUCCIÓ

Amb motiu de les obres per a la realització d'una rasa per a cablejat elèctric a la Rambla, 118, del districte de Ciutat Vella de Barcelona, s'estan realitzant entre els dies 11 de desembre i 13 de desembre del 2017 el control arqueològic preventiu dels rebaixos dels quals són objecte aquesta memòria. Aquestes obres han estat promogudes per l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural i portades a terme per Obres i construccions Corbera.

Donada la importància arqueològica i històrica d'aquesta zona es va prendre la decisió d'efectuar un control arqueològic a càrrec de l'empresa ATICS S.L., sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Marta Nolla Enfedaque i amb la supervisió del Servei d'Arqueologia de l'Ajuntament de Barcelona i del Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya. La intervenció arqueològica s'ha realitzat amb l'objectiu d'efectuar un control de les obres a realitzar per tal de detectar, documentar i així realitzar un estudi de les possibles restes conservades al subsòl, amb el corresponent recull de la informació històrica necessària per tal d'ampliar els coneixements vigents de la ciutat sobre èpoques anteriors, i finalment l'avaluació de les restes que podrien quedar afectades per les obres.

L'actuació arqueològica consisteix en el control visual de la realització dels treballs de buidat manual.

3. MARC GEOGRÀFIC

Situació del jaciment.

La intervenció es troba dins de l'entramat urbanístic de la ciutat de Barcelona, concretament el que s'anomena el barri Gòtic.

Context geològic.

L'estructura geològica del Pla de Barcelona presenta per un costat els materials paleozoics que defineixen la serra de Collserola. Aquesta està formada per pissarres les quals s'assenten damunt d'un basament granític que aflora en algunes zones d'Horta i del Guinardó i que domina a la serra de Marina. Al costat del Vallès, cap a Montcada i Olorda, la serralada presenta formacions de calcàries devòniques que són objecte d'explotació per empreses cimenteres.

Els materials del Secundari venen definits per les calisses dolmòtiques, gresos i argiles vermelles que trobem als turons de la zona nord-est del Pla. En el Terciari, predominen les formacions miocèniques i pliocèniques que es van sedimentar amb la transgressió marina del terciari superior, es tracta de la intercalació de margues blaves i gresos vermell- gris¹. A la part baixa del Pla trobem una sèrie d'elevacions amb una orientació nord-est- sudoest produïdes a partir del plegament de les formacions pliomicocèniques a conseqüència de la falla que va afectar a la costa (Mons Taber, Puig de les Fàlzies...). Damunt d'aquest substrat s'assenta el material quaternari del qual s'han diferenciat dues unitats²:

La plataforma superior: s'inicia des del peu de la Serralada del Tibidabo i baixa fins al mar. Aquesta, que està molt afectada per l'acció dels torrents, és on s'assenta la ciutat, sobre tot el sector antic. En el substrat presenta argiles i sorres grogues pliocèniques damunt de les quals trobem els derrubis quaternaris molt potents, graves anguloses dins d'una matriu d'argiles vermelles que provenen de la zona del Tibidabo per aportacions torrencials.

La plataforma baixa va del graó o talús erosiu de 20/30m de desnivell fins a la línia de costa. Està constituït per la formació de les terrasses i deltes dels rius Llobregat i Besòs.

¹ PALET, J. 1994

² SOLÉ, L. 1963

L'acció sedimentària de la plataforma presenta una sèrie de característiques que han permès definir-la com un procés cíclic. Sembla que allà on l'efecte dels torrents no ha estat tan violent, es poden diferenciar tres nivells que es superposen quasi sempre en el mateix ordre i que es repeteix cíclicament unes tres vegades, és per aquest motiu que se'l coneix com "tricycle". Aquests nivells són de baix a dalt; un primer nivell d'argiles vermelles de procedència col·luvial, conseqüència d'un sòl format en condicions de clima tropical (combinació de fases humides i seques), un segon nivell de llims groguencs d'origen eòlic, loess, formats en un clima sec i fred. Un tercer nivell format pel torturà, aquestes crostes calcàries s'haurien format en períodes de transició entre els dos climes anteriors, és a dir, més humit que durant el loess perquè hi hagués circulació de carbonat càlcic, però més càlid que el primer nivell, per tal que s'evaporés l'aigua.

En aquest nivells anirien incidint els diferents torrents i rieres, encaixant-se i produint formacions al·luvials i col·luvials de llims i argiles poc consolidades, la qual cosa explicaria l'aparició esporàdica de llengües de còdols i graves que trenca aquest cicle.

Context geogràfic.

El jaciment s'ubica dins del Pla de Barcelona, una de les unitats morfològiques que configuren el territori, anomenat Barcelonès, que s'estén des de la costa mediterrània a la Serralada Litoral, concretament entre el tram de la serra de Collserola i els estrets de Martorell i de Montcada, per on els rius Llobregat i Besòs respectivament van a sortir a la mar amb la formació dels seus deltes. D'aquesta manera el territori presenta dos elements morfològics clars: la serra de Collserola i la plana.

La Serra de Collserola, composta per granits i esquistos, presenta unes altituds molt moderades, entre els 300 i 500 metres, destacant el Tibidabo que arriba als 512m. Al nord, aquesta carena comença sobre el riu Besòs amb el turó d'en Manyoses (210m) i al sud-oest destaca el puig de Sant Pere Màrtir com a darrera elevació (399m). La carena presenta diversos passos de muntanya que possiblement han servit de vies de comunicació al llarg de la història. És el cas del Collserola, entre el Tibidabo i el turó de Santa Maria; el Portell de Valldaura a la capçalera d'aquesta vall; el Forat del Vent i el

coll de la Ventosa prop del turó Blau; i el coll de Vallvidrera a la capçalera de la riera Blanca³.

El Pla de Barcelona es troba obert al mar i limitat per la Serralada Litoral i al sud per la falla que segueix des de Garraf i el turó de Montjuïc (que és el punt més elevat, 173m) fins al turó de Montgat, més enllà del Besòs. Aquesta falla és visible a través de l'esglaó, d'uns vint metres, que sembla separar l'eixample de la ciutat vella i que es documenta en la morfologia urbana: la baixada de Jonqueres, la Via Laietana i els carrers de les Moles, d'Astruc, de Jovellanos.

Arran d'aquest esglaó s'ha dividit la plana en dos sectors:

Plana alta: va des de la Serralada fins aquest esglaó, la qual es caracteritza per una cota de 20 m.s.n.m. i amb una pendent del 4%. Aquesta està formada per el sòcol paleozoic damunt del qual, l'acció de les distintes rieres, han aportat materials detrítics diversos.

Plana baixa: aquesta s'estén des de l'esglaó fins a la costa i presenta un escassíssim pendent (0,35%). La seva formació és de caràcter al·luvial, materials aportats per les rieres, les corrents marines i sobretot per l'acció dels rius Besòs i Llobregat, amb la formació de les seves planes deltaïques. En aquesta zona es formarien els estanys i aiguamolls tan típics de la costa mediterrània que, a mida que la línia de costa avancés, anirien desapareixent.

L'acció antròpica també hauria contribuït amb la dessecació d'aquests elements. Alguns d'aquests estanys han estat documentats en èpoques més recents dins de la història, com són els casos de la Llavineria a la zona de Sant Martí, el de Banyols als passeigs de Sant Joan i Lluís Companys, l'estany del Port o el del Cagalell que es situa per la zona de Sant Pau.

En aquesta plana es distingeixen petits turons arran de mar que tenen el seu origen en els plegaments de dipòsits marins del miocè i el pliocè⁴. És en el cas de la muntanya de Montjuïc, del turó dels Ollers, del sector dels carrers d'Escudellers i Nou de Sant Francesc, de les Falzies on es localitza l'antiga Llotja i del Tàber, on s'assentava la ciutat romana. El constant progrés de la línia de costa degut a l'aportació dels

³ PALET, J.1994

⁴ PALET, J. 1994

SOLE, L. 1963

DDAA, 1984

arrossegaments del Besòs i al corrent marí tangencial a la costa que aporta terres del Maresme, van contribuir al rebliment d'estanys i aiguamolls i van anar encerclant aquests turons, passant a formar part de la terra ferma.

Pel que fa a la xarxa hidrogràfica d'aquesta zona podem assenyalar que respon a les típiques característiques d'una xarxa mediterrània. Per un costat tenim els dos rius que delimiten el Pla: el Besòs i el Llobregat. Aquests són rius de caràcter extra local, ja que un neix a la zona del Prepirineu (el Llobregat) i l'altre a la serralada Prelitoral, no obstant tots dos desemboquen a la costa barcelonina després de travessar les serralades litorals. La seva principal característica és que el seu règim fluvial és irregular, amb fortes avingudes, depenent en gran mesura de les condicions climàtiques⁵. Aquest tret és també el que defineix l'altre element de la xarxa hidrogràfica: les rieres. Aquestes són de caràcter torrencial, neixen al costat marítim de la Serralada Litoral i davallen pel pla lleugerament inclinat. Els seus cursos erosionen el substrat geològic del pla formant torrenteres i contribuint a la creació d'un paisatge ple d'ondulacions i valls. Amb les seves crescudes aquests torrents arrastren tot tipus de materials detrítics.

En funció de la seva orientació s'han dividit en tres sectors:

Sector central: el qual recollia les aigües del vessant del Tibidabo i conformaven la riera de Vallcarca i la riera de Sant Joan que baixaven per la zona de Gràcia i per l'actual passeig de Sant Joan; la riera de Sant Gervasi i Sant Miquel que baixaven per l'actual Passeig de Gràcia entrava a ciutat pel Portal de l'Àngel, plaça del Pi i desembocava al mar pel carrer dels Còdols i posteriorment sembla ser que es va desviar per fora de la tercera muralla i aniria a desembocar al Cagalell per evitar les riudes; per Vallvidrera baixarien els torrents que més endavant configuraven la riera de Magòria o de Mogoria, que desembocava al Cagalell i que sembla que el seu curs coincidiria amb l'actual traçat que dibuixa el paral·lel; en aquesta zona també hi trobem la riera de Valldonzella que neix a la zona de Sarrià; cap l'est trobem els torrents de la Guineu, el del Pecat, el d'en Mariner i el Bogatell que desembocarien directament a la mar.

Sector sudoest: són els torrents que porten les aigües cap la zona sud-oest de Montjuïc del qual destaquen dos torrents: Torrent Gornal, que neix a la zona de Sant Pere Màrtir, i desemboca a la mar ja dins de l'Hospitalet de Llobregat; i la riera Blanca

que neix de la unió de diversos torrents i rieres procedents del Mont d'Òssa, fa de límit entre aquest municipi i Barcelona.

Sector nord: el componen els torrents que desemboquen al Besòs, que han contribuït en la creació del delta d'aquests riu, i la riera d'Horta que comparteix desembocadura amb el Besòs.

Totes aquestes rieres han estat objecte d'adequacions, desviaments, canalitzacions, etc..., per tal de millorar i ampliar l'espai urbà al llarg de la història. S'observa que, a la zona del jaciment, l'antic traçat de les rieres de Bargalló, Vallonzella i Magòria confluirien al sector de Sant Pau del Camp, cap a l'antic estany del Cagalell que s'ubica cap la zona nord del carrer Nou de la Rambla Alhora, de Montjuïc baixaven els torrents de la Font del Gat i dels Tarongers que desguassaven al Cagalell Vell. És possible que aquest darrer formés un con de dejecció a Sant Pau del Camp, amb l'eix cap a l'est i limitat a migjorn pel solc del carrer de les Tàpies.

Les diverses muralles van anar fent de dic per aquestes rieres. No obstant, en època de Pere III, al segle XIV, es van desviar les aigües de la riera de Magòria molt abans d'entrar a ciutat, ja que els aiguats envaïen el carrer Hospital i penetraven a ciutat pel tram dels carrers que es coneixen com a Riera Alta i Riera Baixa. Ja en el segle XVIII, aquesta riera es va desviar cap el sector del Port, al sud de Montjuïc. Aquesta acció es repetirà en diversos sectors de la ciutat, amb altres canalitzacions i desviaments.

El sector on està situada la intervenció està en un territori ple d'ondulacions produïdes per uns llits sobre elevats pels quals corrien les aigües del torrents i limitats pels seus dics naturals, els quals creixen amb l'aportació dels sediments detrítics. Durant l'època prehistòrica i possiblement durant la formació de Barcino, aquesta zona encara presentava aquest aspecte: zona d'abundants aqüífers i estanys. Els assentaments es situarien entre els interfluvis deprimits que es formen entre una riera i l'altra. De fet la documentació escrita del segle XII ja parlen de l'estany del Cagalell. Aquí anirien a morir les diverses rieres que solcaven aquest sector.

Geològicament hi ha una unitat quaternària (pleistocè i holocè) que cobreix una de terciària. D'època quaternària a l'holocè, on es localitza l'activitat antròpica, es registren nivells d'argila, sorres i graves d'origen torrencial i col·luvial, a part dels estrats superiors que és on es registrava la major presència de restes arqueològiques d'època contemporània i moderna.

4. ANTECEDENTS HISTÒRICS I ARQUEOLÒGICS

Aquesta intervenció s'ha dut a terme al barri Gòtic del districte de Ciutat Vella de Barcelona.

En els seus orígens La Rambla – ubicada entre l'actual Passeig de Gràcia i el mar - havia estat un rieral format per aigües provinents de les muntanyes que coronaven el pla de la ciutat per ponent i migdia.

Quan a la paraula "rambla" la trobem com a forma catalanitzada del terme àrab *rambla* la qual significava torrent, rieral o curs d'aigua. En temps antic aquesta riera havia rebut diversos noms com: Cagadell o Cogadell, Còdols o Codell; riera d'en Malla, d'en Bonanat, d'en Ponç i d'en Pomet

Tenim coneixement de l'administració del territori abans de la fundació de *Barcino*, aquest s'ordenava en vil·les que depenien de la ciutat de *Baetulo* a mitjan segle I a.n.e. Amb la seva fundació es produeix una nova reorganització del territori amb la configuració del seu *Ager*.

La *Colonia Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino* es funda entre els anys 15 i 13 abans de la nostra era. Aquesta neix dins el context d'un projecte més ampli de reestructuració del quadrant nord de la Península Ibèrica potenciat per l'emperador August a l'acabar la segona fase de les guerres càntabres l'any 19 aC.⁶

Els primers romans construeixen la ciutat amb un traçat similar al d'un *castrum* militar basat en dos carrers perpendiculars, *cardo* i *decumanus*, l'encreuament dels quals dona lloc a un espai obert, el *fòrum*, que funciona com a centre vital de la ciutat. Aquest nou espai es troba delimitat per una muralla. Fora del recinte emmurallat, el Pla de Barcelona esdevé en l'*ager* de la ciutat romana, format per vil·les, establiments industrials, monuments, vies i necròpolis.

La zona que ens ocupa quedava fora de la muralla però formava part del *suburbium* de la ciutat romana.

Amb l'ocupació de Lluís el Piadós, al segle IX, la ciutat es va transformar donat que es van produir canvis en el poder; la confrontació comte – bisbe va marcar els canvis a la ciutat i l'articulació de nous edificis com a símbols de poder.

A partir del segle X comença a ocupar-se l'espai suburbà amb l'aparició de nous nuclis de població anomenats burgs o vilanoves. Amb l'afany d'encabir i protegir les noves

⁶ GRANADOS i RODÀ, 1993, pàg. 11

barriades i els edificis establerts fora els límits de la muralla d'època romana, es va començar a construir en aquest segle XIII una nova línia defensiva.

Els inicis de la construcció *ex novo* d'aquesta muralla s'ha associat tradicionalment amb el regnat de Jaume I (1213-1276) i va arribar a mesurar cinc mil metres i delimitar un àrea de cent trenta hectàrees.

De manera que La Rambla al segle XIII deixà de ser només un accident geogràfic fora de les muralles romanes i va passar a convertir-se en una defensa militar. Alhora, però, també esdevingué un obstacle important que impedí durant molt temps el creixement urbà pel cantó de ponent a més de convertir-se en línia de partició entre la ciutat vella i el nou suburbi o raval el qual es va anar formant lentament durant gairebé quatre segles.

Durant la construcció d'aquesta muralla de La Rambla s'adonaren que l'espai resguardat per la fortificació era reduït i que calia ampliar-lo. De manera que fou acordat construir un tercer cercle defensiu anomenat muralles del rei Pere III. Així que es produí l'ampliació del recinte murallat i es va construir la muralla del Raval, deixant la zona de La Rambla com una segona línia de defensa. El cinturó defensiu es va completar al segle XVI, amb la construcció de la muralla de mar.

Durant els segles XVI i XVII les muralles de La Rambla es van mantenir intactes com a mur de defensa interior. De totes maneres, però, aquest sector de la muralla va perdre poc a poc la seva funcionalitat, com així ho documenta la presència d'habitatges adossats a ella.

A més d'això l'antic torrent començava a tenir l'aspecte de carrer gràcies a l'edificació, pel costa del Raval, de construccions monàstiques que van convertir La Rambla en una via de convents. També hi havia edificis públics com la Universitat o Estudi General davant la Porta de Santa Anna; el teatre de la Santa Creu al Pla dels Ollers; i a la part més pròxima al mar, la foneria dels canons.

El moment en què es podria començar a considerar La Rambla com a un carrer seria a partir del segle XVIII, quan es dóna permís per edificar cases a l'espai ocupat per les muralles. Al 1772 foren enderrocades les muralles entre les Drassanes i la porta dels Ollers i a les darreries de segle s'urbanitzà el carrer. Així doncs La Rambla es convertí en una passeig.

La importància d'aquest carrer augmentà amb les successives reformes que hi tingueren lloc: el 1824 s'inaugurà el carrer Ferran; 1844 fou construït el teatre del Liceu; i el 1848 la plaça Reial. Les muralles van anar essent enderrocades de mica en mica.

Així doncs, el nou passeig fou lloc de residència de nobles i comerciants enriquits, amb exemples com el palau de la Virreina o el Moja. Malgrat la nova imatge, La Rambla mantingué el seu caràcter conventual, amb convents ja existents com el de Santa Mònica o d'altres nous com el dels Caputxins el 1718.

Finalment l'alineació actual del carrer tingué efecte en ser derrocades totalment les fortificacions entre els anys 1848 i 1856.

A més de la història general de La Rambla de Barcelona seria interessant centrar-nos una mica més en la part altra d'aquesta, lloc on es va desenvolupar el seguiment en qüestió. Aquesta zona es coneguda com a **Rambla dels estudis**, això es deu a què en aquest espai hi havia l'Estudi General o Universitat situat a la vora de les torres del Porta de Santa Anna. Aquesta institució fou fundada per Martí I el 1402 i reformada per Alfons el Magnànim el 1450. L'edifici en qüestió va ser construït a mitjans del segle XVI i l'emperador Carles V col·locà la primera pedra el 1536. Felip V suprimí la universitat barcelonina i convertí l'edifici en caserna. El 1843 fou enderrocat per tal d'obrir a les muralles la Porta d'Isabel II.

4.1 Intervencions prèvies.

Farem a continuació un breu repàs per les diferents intervencions arqueològiques realitzades a la zona en els darrers anys:

1989. Intervenció arqueològica preventiva efectuada a **la Rambla**, des del Portal de Sant Pau fins a Canaletes, durant l'any 1989 (codi 215/89). El control de les obres permeté documentar diversos trams de mur que formarien part de la muralla del segle XIII. Aquests, estarien definits per carreus rectangulars, lligats amb morter de calç. També es van localitzar dos arcs de pedra. Per altra banda, es va localitzar les restes d'una torre de la muralla, amb un alçat conservat de 2,42 m. i un basament de 0,50 m. D'època moderna es van poder localitzar restes de murs i una roda de molí. Sembla que tot el conjunt formaria part d'una antiga foneria que es trobava localitzada al bell mig de la Rambla, i que es va enderrocar a finals del s.XVIII. (<http://cartaarqueologica.bcn.cat/724>)

1990. Intervenció arqueològica preventiva efectuada a la **Plaça de la Vila de Madrid** durant l'any 1990 (codi 13-19/90). El control de les obres permeté documentar un pou mort farcit amb ceràmiques dels segles XVII, XVIII i XIX. Per sota d'aquestes estructures va aparèixer una seqüència estratigràfica d'aportació al·luvial relacionada amb la Rambla. En l'estrat inferior, de sorres, aparegué material escadusser d'època romana i ibèrica molt rodat. (<http://cartaarqueologica.bcn.cat/948>)

2001. Intervenció arqueològica preventiva efectuada a la **Plaça de la Vila de Madrid** durant l'any 2001 (codi 009/01). El control de les obres permeté localitzar una estructura funerària de planta circular del neolític antic. D'època romana trobem que l'indret s'usava com a via sepulcral. Aquest fet ja quedà clarament documentat amb les excavacions dels anys 1954 i 1956/57. La intervenció del 2000-2003 va permetre conèixer l'ordenació de la resta de l'indret en aquests segles, establint una evolució cronològica i funcional. Així, del segle I dC., es va localitzar una sitja o pou, també es va poder documentar un àmbit funerari del segle III dC. D'època medieval es varen localitzar varies estructures de l'entramat urbà. D'època moderna es van documentar els fonaments de la planta de l'església ubicada a la confluència del carrer de la Canuda i de l'antic carrer de la Mare de Déu, el traçat del qual també es va documentar. Al llarg de tota la nau es van localitzar unes 10 tombes d'inhumació. (<http://cartaarqueologica.bcn.cat/94>)

2003. Intervenció arqueològica preventiva efectuada al **carrer Bot, 5** durant l'any 2003 (codi 022/03). El control de les obres permeté documentar diverses estructures pertanyents a una antiga finca enderrocada als noranta i datada del segle XVIII. (<http://cartaarqueologica.bcn.cat/396>)

2003. Intervenció arqueològica preventiva efectuada a la **Rambla, 108** durant l'any 2003 (codi 063/03). El control de les obres permeté documentar part del tram de la façana de la muralla del segle XIII. Per altra banda, també va localitzar-se les restes residuals d'un edifici amb una zona d'horts amb un pou d'aigua que delimitava amb el pany de muralla, datades del segle XVII, XVIII. (<http://cartaarqueologica.bcn.cat/936>)

2004. Intervenció arqueològica preventiva efectuada al **Carrer Portaferrissa, en el Palau Moja** durant l'any 2004 (codi 100/04). En el control de les obres es documentaren tres moments cronològics; el primer, correspon al moment de construcció del Palau Moja, entre el 1774 i el 1784, el segon, durant la segona meitat del segle XIX, i finalment, el tercer es situa en el segle XX. Pel que respecte a les estructures trobades, tenim un paviment i una volta de rajol del segle XVIII, una claveguera del segle XIX i una segona volta de rajol del segle XX. Per altra banda també es va documentar a la Rambla 118-120 la fonamentació del mur de façana del jardí del Palau Moja, datat del segle XVIII. (<http://cartaarqueologica.bcn.cat/361>)

2008. Intervenció arqueològica preventiva efectuada al **Portaferrissa, 10** durant l'any 2008 (codi 042/08). Com a resultat del seguiment, es va documentar part del sistema de recollida i evacuació d'aigües residuals de l'edifici, format per diferents trams de clavegueres construïdes amb maons. Igualment es va localitzar dos pous, una fossa sèptica i restes d'una pavimentació de rajol hidràulic. Totes aquestes estructures datades del seglel XIX. (<http://cartaarqueologica.bcn.cat/2851>)

2008. Intervenció arqueològica preventiva efectuada a la **Rambla, 102-104** durant l'any 2008 (codi 079/08). Com a resultat del seguiment, es va documentar dues fases diferenciades. D'una banda, es va poder detectar un tram de muralla medieval de 3 m. d'alçada i gairebé 13 m. de llargària. I d'altra banda, van aparèixer les restes d'edificis construïts a l'interior del recinte emmurallat. Les parets d'aquests edificis conservaven parts amb l'enlluït, i el seu moment de construcció se situa entre els segles XVI i XVII. (<http://cartaarqueologica.bcn.cat/3130>)

5. MOTIVACIONS I OBJECTIUS DELS TREBALLS.

Les motivacions per les quals es va fer necessari un seguiment i una posterior excavació arqueològica de caràcter preventiu a la zona afectada, era per la realització d'una rasa per a cablejat elèctric al número 118 de la Rambla, al barri Gòtic, districte de Ciutat Vella de Barcelona, el qual té una llarga tradició històrico-arqueològica. Els treballs que es van projectar comportaven una remodelació del subsòl.

Aquest interès històric i arqueològic venia donat perquè⁷:

1. En aquest indret és coneguda una ocupació prehistòrica. La intervenció realitzada a la necròpolis romana de la Plaça Vila de Madrid, va permetre localitzar una estructura funerària de planta circular del Neolític Antic (5.500-4000 aC).

2. Es troba al suburbium de la ciutat romana.

3. Es troba a prop del lloc de pas d'una important via de comunicació d'època romana i de la necròpolis romana (S. I-V dC) de la Plaça Vila de Madrid, declarada BCIN com a zona arqueològica l'any 1995.

4. Aquest espai està situat a l'interior de la ciutat medieval, a tocar de la muralla del segle XIII, a prop del portal de la Porta Ferrissa.

6. La Rambla separava el primer recinte emmurallat en època medieval del sector del Raval. La seva urbanització s'inicià al segle XVIII, quan era un camí i un torrent ocasional.

7. Edifici inclòs al Catàleg del Patrimoni Arquitectònic, Històrico-Artístic de la ciutat de Barcelona de 1979, categoria A, cap. I, fitxa núm. 598 Monument Històrico-Artístic d'Interès Nacional. D 13-2-1969, BOE 3- 3-1969 Edifici inclòs en l'entorn de protecció de l'església de Betlem, el Palau Moja i el Palau de la Virreina (Bens Culturals d'Interès Nacional) . Acord de 30 de juliol de 1997, Resolució de 17 de setembre de 1997, DOGC 23.10.1997.

8. Aquest edifici està inclosa al Pla Especial de Protecció del Patrimoni arquitectònic i Catàleg del Districte 1 – Ciutat Vella, Sector Central, núm. element 174-80 (Identificador 3040), Nivell A.

9. La Rambla té el seu origen en el torrent de Collserola o del Cagalell, que des del segle XIII constituïa el límit occidental de la ciutat, al peu de la muralla edificada per Jaume I, que s'obria amb cinc portals. Al segle XIV, la nova muralla que

⁷ Dades extretes del Projecte d'intervenció Arqueològica.

englobava el Raval, deixava la Rambla com a eix dins el recinte murat. La muralla de la Rambla es conservà intacta durant els segles XVI i XVII, però el torrent començà a prendre caràcter viari gràcies a la formació del Raval o nucli de cases del sector ponentí de la Rambla.

Les constants reformes urbanístiques que ha patit el barri durant els últims anys i com a conseqüència d'aquestes, els seguiments i intervencions arqueològiques que s'hi han efectuat, han posat de manifest la riquesa de la zona des del punt de vista arqueològic i patrimonial.

L'objectiu primordial del projecte arqueològic era el de poder trobar elements arqueològics.

6. METODOLOGIA

Els treballs d'obertura del sòl es van dur a terme de manera manual i amb martell neumàtic. La feina consistia en la retirada del nivell superficial, ja fossin preparacions i paviments de carrer o producte de l'enderroc o farciment de la rasa.

La metodologia emprada, sistemàtica i adequada s'inspira en el mètode de registre utilitzat per E. C. Harris i per A. Carandini⁸.

El mètode de registre estratigràfic s'ha fonamentat en l'ús d'un registre codificat (Unitats Estratigràfiques) de tradició anglosaxona, en dibuixar les plantes parcials on s'acoten tots els nivells físics extrets i en la fotografia de les UE.

Per tal d'homogeneïtzar els registres de les diverses intervencions arqueològiques s'utilitza un sistema de base de dades interrelacionades basat en el programa Access de Microsoft, on s'inclou a cada fitxa els respectius apartats de descripció, documentació i relacions estratigràfiques.

Paral·lelament a aquesta tasca es va configurar la documentació planimètrica general (escala 1:20), topogràfica i fotogràfica del jaciment. Les cotes han estat establertes en metres sobre el nivell del mar (m.s.n.m.).

⁸ Veure: Harris, 1991 i Carandini, 1997.

6. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS

La intervenció que ens ocupa realitzada a la Rambla 118, va estar motivada per la realització d'una rasa de canalització per a la connexió a la xarxa elèctrica. Es tractava en total d'una rasa de 9 metres que baixava fins el 0'60m respecte el nivell de carrer actual. La Rambla en aquest punt afectat es troba situat a 10'86 m.s.n.m.

L'estratigrafia localitzada segueix de la següent manera; en primer lloc el nivell de paviment actual de La Rambla 118, **U.E.01** de 0'10m de potència. Aquest paviment estava format per unes rajoles negres de 0'60m de llarg per 0'30m d'ample. Per sota seguia la preparació de formigó **U.E.02** que tenia 0'20m de potència. Tot seguit es localitzava un paquet de terres aportades **U.E.03** que tenia una potència de 0'40m. Aquest nivell correspon a les terres aportades que farceixen les rases dels serveis que actualment abasteixen la zona. Durant els treballs es va localitzar una canalització d'uralita que contenia cablejat elèctric antic.

Durant els treballs de buidatge no es va documentar cap estructura ni material arqueològic.

7 CONCLUSIONS

Aquesta memòria ha presentat els resultats obtinguts als treballs duts a terme a la Rambla 118

Les tasques de control preventiu no ens han aportat informació arqueològica de cap tipus al no haver-se documentat estructures ni material arqueològic. Això es pot deure a què la rasa en qüestió no té molta potència – 0.60m- i a què la zona rebaixada ja havia estat oberta anteriorment per encabir una canalització elèctrica.

De tota manera, hem de tenir en compte que ens trobem en una zona de gran interès històric i per tant amb unes elevades possibilitats de localitzar restes arqueològiques en futures intervencions.

8. BIBLIOGRAFIA

Aguelo i Mas, J, Huertas Arroyo, J., Puig i Verdaguer, F., "Santa Caterina de Barcelona: Assaig d'ocupació i evolució", *Quaderns d'Arqueologia i Història de la ciutat de Barcelona*, Època II, Any 2005, N°1, Barcelona.

Ainaud de Lasarte, J., *La ciudad de Barcelona, Catálogo monumental de España*, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Instituto Diego Velázquez, Madrid, 1947.

Banks, P, "L'estructura urbana de Barcelona, 714-1300", *Història de Barcelona*, Volum 2, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1992.

Barral i Altet, X., "Arquitectura, art i cultura", *Història de Barcelona*, Volum 2, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1992.

Balcells, M.J. (COORD.), 2010. " Intervencions sense afectació del Patrimoni", Anuari d'arqueologia i patrimoni de Barcelona 2008. Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona, p. 83-86.

Beltrán de Heredia, J., "La Barcelona tardoantiga: urbanisme, societat i comerç als segles V-VII". XI Congrés d'Història de Barcelona, La ciutat en xarxa (Barcelona, 2009), Arxiu Històric de la Ciutat, Barcelona.

Beltrán de Heredia, J., 2010. "Barcino, de colonia augustea a sede regia en época visigoda. Las transformaciones urbanas a la luz de las nuevas aportaciones de la arqueología". *Arqueología, Patrimonio, y desarrollo urbano. Problemática y soluciones Girona*, pp. 31-49.

Garcia i Espuche, A., *Espai i societat a la Barcelona preindustrial*, Edicions de la Magrana, Institut Municipal d'Història, Barcelona, 1986., G. , 2003. "Estudi historicoarqueològic del Saló de Contractacions i el pòrtic de la plaça Palau de la Llotja de Mar de Barcelona", *II Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna a Catalunya (Sant Cugat del Vallès, 2002)*, Associació Catalana per a la Recerca en Arqueologia Medieval (ACRAM), pp. 350-357.

Carandini, A., *Historias en la tierra. Manual de excavación arqueológica*, Crítica, Barcelona, 1997.

Cubeles i Bonet, Albert, “Les muralles de Barcelona”, *L’art gòtic a Catalunya, Arquitectura III. Dels palaus a les masies*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 2003.

DD.AA., *Gran Geografia Comarcal de Catalunya, El Barcelonès i el Baix Llobregat vol. VIII*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1984.

DD. AA., *Els barris de Barcelona, Ciutat Vella i Eixample*, Volum I, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1997.

Duran i Sanpere, A., *Barcelona i la seva història, La formació d’una gran ciutat*, Editorial Cultural, Barcelona 1973.

Garcia i Espuche, A., “Canvis i permanències de l’herència espacial medieval. De la ciutat de la Ribera a la ciutat de la Rambla”, *Història de Barcelona, Volum 5, El desplegament de la ciutat manufacturera (1714-1833)*, Edita Enciclopèdia catalana, Barcelona, 1992.

Garcia i Espuche, A., . “La Ciutat industrial (1833-1897)”, *Història de Barcelona*, Volum 6, Edita Enciclopèdia Catalana i Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1993.

Palet, J.M., *Estudi territorial del Pla de Barcelona: Estructuració i evolució del territori entre l’època íbero- romana i l’altmedieval segles II-I a.C.- S.X-XI d.C.*, dins *Estudis i Memòries d’Arqueologia de Barcelona núm.1*, Centre d’Arqueologia de la Ciutat, Institut de Cultura, Barcelona, 1994.

Puig, F. (1999): *Món funerari de Bàrcino*, a *Del Romà al Romànic, Catalunya Romànica*. Barcelona. Enciclopedia Catalana.

Salvadó, I; Díaz F. , 2012. “ Abaixadors, 12, carrer dels”, *Anuari d’arqueologia i patrimoni de Barcelona 2011*, MuHBa, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona, pp. 28

9. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

9.1 DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

Fotografia 1. Detall de la Rambla abans de començar els treballs.

Fotografia 2. Serveis que van deixar al descobert els treballs.

Fotografia 3. Tasques d'obertura de la rasa.

Fotografia 4. Detall dels treballs realitzats.

Fotografia 5. Detall d'un tram de la rasa després del buidatge de terres.

Fotografia 6. Altra tram de la rasa un cop fet el buidatge on es pot veure els serveis que es trobaven en aquesta zona.

9.2. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

430575 430600 430625 430650 430675 430700 430725 430750 430775 430800 430825 430850 430875

4581755

4581730

4581705

4581680

4581655

4581630

4581605

4581580

4581555

4581530

Rasa amb control arqueològic

NOM DEL PROJECTE

INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A LA RAMBLA, 118 / CARRER DE LA PORTA FERRISSA, 1-3.

CODI 135/17

MUNICIPI

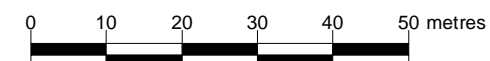
BARCELONA

DISTRICTE

CIUTAT VELLA

LLEGGENDA

Escala 1:1.000
originals DIN-A3

BASE CARTOGRÀFICA: ICC www.icc.cat
PROJECCIÓ UTM FUS 31N / ETRS 89

PLÀNOL NÚM.: 1

430575 430600 430625 430650 430675 430700 430725 430750 430775 430800 430825 430850 430875

Rasa amb control arqueològic

.10,26 m

.10,86 m

La Rambla, 18

Carrer de la Porta Ferrissa, 1-3

10. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE :1	
Sector: Rambla 118 (135/17)		Fase:	Cronologia: Contemporània	
DEFINICIÓ :	Estructura positiva			
DESCRIPCIÓ :	Paviment contemporani de rajola negra 0.60mx0.30m			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	UE:2	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE :2	
Sector: Rambla 118 (135/17)		Fase:	Cronologia: Contemporània	
DEFINICIÓ :	Estrat			
DESCRIPCIÓ :	Preparació del paviment de formigó.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	UE:3	Es cobert per	UE:1
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE :3	
Sector: Rambla 118 (135/17)		Fase:	Cronologia: Contemporània	
DEFINICIÓ :	Estrat			
DESCRIPCIÓ :	Farciment contemporani compost per sorres soltes de color marró clar.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	UE:2
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	